

Kritická kartografie

JB Harley, Deconstructing the map (1989)

Denis Wood, The power of maps (1992)

Jeremy Black, Maps and politics (1997) Jeremy

Crampton, Maps as social constructions:

power, communication and visualization (2001)

Paul Laxton, New nature of maps (2001)

Principy

maps express power

maps create power

maps are not neutral or objective maps are

systems of power-knowledge

maps are subjective, selective distortions maps

serve the interests of those that make them

dekonstrukce

Identifikace znaků a kódů

- Rozložit mapu na jednotlivé grafické a lingvistické prvky (symboly, barvy, popisky, projekce).

Analýza voleb a vynechání

- Upozornit, co tvůrci vybrali k zobrazení a co zamlčeli (výběr témat, měřítko, rozsah detailu).

Kontextualizace produkce

- Zohlednit, kdo mapu objednal, jaké měl autor politické, ekonomické či technologické zázemí a pro jakou cílovou skupinu byla určena.

Odhalení ideologií a mýtů

- Ukázat, jak se skrze zvolenou grafiku naturalizují mocenské a kulturní představy o prostoru („země jako majetek“, „příroda jako zdroj“ apod.).

Přestavba argumentu

- Na základě odhalení těchto mechanismů sestavit alternativní četbu mapy – co by se změnilo, kdyby byly jiné zájmy, technologie nebo epistemologické předpoklady.

Podle Harleyho

we should worry less about map design, accuracy standards, theories of information transfer, etc, etc (that's a smoke screen)

examine more the social implications what are the ethics of the maps, the map-maker and their mapping practices

Otázky

Power: What are the economic structures in which the map is situated?

Consumption: How is the map presented, disseminated, and used? How does the map work as part of wider spacediscourses and how is it received by society?

Interests: What interests are served by making this map? Whowins and who loses? Where does power lie in the production ofthis map?

Closure: What maps were not made? How does this mapforeclose other representations and opportunities? What othermappings have been undertaken or alternative mappings couldbe imagined?

Authorship: What is the authorship of the map? Who is doing the showing and what are their explicit and implicit intentions? What is the relationship between the map and its author?

Objectives: Why was the map made? Are the objectives of themap stated explicitly? What are some possible secondary,implicit objectives?

Otázky

Contexts: What are the institutional contexts of the map? Who pays for the map to be made? What necessary practices and technical infrastructure was required to make the map? What are some of the major social and cultural inspirations and influences on the map?

Subject: What is the subject of the map? What is shown and what is not shown?

Rhetoric: How is power encoded and expressed in both the content and graphical form of the map? What conventions underlie the graphical symbols employed on the map?

Accuracy: How 'accurate' is the map? What are its standards of accuracy? Is it a workable map?

Space: What is the scale of the map? What conception of space is the map based upon? What is the map's worldview?

Ethics: Is it an ethical map? What are the wider social political and economic implications on the space being mapped? How might the map change nature and perceptions of the space that it maps?

Woodovo pojetí

Ve Woodově pojetí se proměny kartografických znaků odvíjejí především od tří vzájemně propletených faktorů:

1. **Uživatelské skupiny a jejich potřeby**

– Kdo mapu používá (např. vojáci, úředníci, obchodníci, široká veřejnost) zásadně ovlivňuje, jaké informace a jakou úroveň detailu požaduje. Z toho plyne volba grafických proměnných, legendy i hierarchie znaků.

2. **Technologické možnosti**

– Přejchod od rukopisných dřevořezů a mědirytů k litografii, ofsetu a nakonec k digitálnímu tisku/GIS umožnil stále jemnější, levnější a barevnější znázornění. Každá tisková (či zobrazovací) technologie klade jiná omezení na tvar, barvu, měřítko a konzistenci znaků.

3. **Epistemologické a ideologické rámce**

– S nástupem vědecké metody a trigonometrického polohopisu se mapy začaly stavět na kvantitativních datech (vrstevnice, přesné polohy). Současně ovšem rostl vliv státních, vojenských i ekonomických zájmů, které určovaly, co je „relevantní“ a jak se má interpretovat prostor (tj. mytologické a rétorické kódy).

Tyto tři pilíře – **uživatel**, **technologie** a **spořádané poznání** – Wood považuje za klíčové hybatele vývoje všech mapových znaků

Reliéf

- **Piktografické reliéfy (16.–17. století)**

Mapy byly vnímané spíše jako cestopisné ilustrace či umělecké tisky než jako přesné nástroje měření. Tvůrci čerpali z malířské tradice, aby evokovali „známou krajinu“, a nezaměřovali se na jednotný měřítkový systém. Takové obrazy navíc zapadaly do estetických i technologických možností dřevořezu a mědirytu té doby.

- **Hachury (lehurení) (konec 18.–počátek 20. století)**

S nástupem litografie a vyspělejšího tiskařského řádu šlo vystihnout strmost a směr svahu krátkými, souběžnými čarami. Hachury dokázaly v černobílém tisku předat relativní výšku spolehlivěji než piktogramy a rezonovaly s osvícenskou snahou o objektivitu a empirismus.

- **Vrstevnice (19. století)**

Profesionalizace kartografie a rozvoj trigonometrického polohopisu přinesly číselná data o nadmořské výšce. Izolinie spojovaly body se stejnou výškou a umožňovaly kvantitativní čtení mapy — ideální pro státní správu, armádu a hospodářské plánování.

- **Hypsometrické tónování (počtem 20. století)**

Barevný tisk se zlevnil a barevné přechody pomáhaly oku rychleji vnímat výškové pásma. Výsledkem byly mapy přívětivější pro širokou veřejnost i pro odborníky, kteří potřebovali okamžitě rozeznat hlavní členění terénu.

- **Stínovaný reliéf (mid 20. století dále)**

Zprůlomem byly letecké snímky a počítačová grafika: simulovaný dopad světla zdůraznil trojrozměrný dojem. Wood upozorňuje, že tento estetický posun reflektuje silící požadavky na funkční čitelnost (vojenské použití, urbanismus) a na psychologickou „přitažlivost“ map jako vizuálních argumentů.

Monmonierova kritika

Nejasný a vágní pojem „kritická kartografie“

Termín je často používán jako ambivalentní slogan, který mísí oprávněné otázky s pouhým „hledáním chyb“. Tím dochází k rozostření, co vlastně kritická kartografie chce dosáhnout a jaký je její konkrétní přínos.

Obscurantistický jazyk a nedostupnost pro praxi

Texty kritických kartografů jsou plné teoretického žargonu (dekonstruování, diskurz, hegemonie apod.), což je často odrazuje od spolupráce s kartografy-praktiky, plánovači i tvůrci politik. Koncepty tak zůstávají „v akademické bublině“.

Přeceňování ideologické dimenze na úkor techniky a čitelnosti

Zabývání se převážně mocenskými strukturami a ideologií někdy přehluší otázky vnímání mapy uživatelem, estetických a perceptuálních principů dobrého mapového designu. Kritici upozorňují, že kartografie je zároveň i inženýrská disciplína.

Nedostatek konstruktivních návrhů

Ačkoli kritická kartografie odhaluje mocenské zájmy v mapách, obvykle nenabízí jasné metodiky pro vytváření „lepších“ map – chybí konkrétní postupy, jak transformovat kritiku v praxi.

Slabší empirická opora

Mnohé texty se soustředí na textuální rozbor a teoretické úvahy, zatímco chybí rozsáhlejší empirické studie o tom, jak mapy skutečně vznikají a jak je lidé v praxi používají.